

احکام فقهی و حقوقی ارتداد در آرای فقهای فریقین

به گزارش شبکه اطلاع رسانی اجتهاد، این اثر با بهره‌گیری از آیات قرآن کریم، روایات اهل‌بیت(ع) و آرای فقهای فریقین درصدد است ضمن اشاره به برخی احکام فقهی و حقوقی ارتداد، عوامل و زمینه‌های ارتداد از دین و پیامدهای دنیوی و اخروی آن را برشمرد و آن را از جنبه‌های گوناگون بررسی کند.

به گزارش شبکه اطلاع رسانی اجتهاد، این اثر با بهره‌گیری از آیات قرآن کریم، روایات اهل‌بیت(ع) و آرای فقهای فریقین درصدد است ضمن اشاره به برخی احکام فقهی و حقوقی ارتداد، عوامل و زمینه‌های ارتداد از دین و پیامدهای دنیوی و اخروی آن را برشمرد و آن را از جنبه‌های گوناگون بررسی کند.

مساله ارتداد و احکام خاص آن از جمله مباحث مطرح در حقوق جزای اسلامی است. هرچند موضوع ارتداد در بسیاری از آیات قرآن مطرح شده و به عقوبت‌های اخروی آن نیز اشاره شده است، اما در این آیات اشاره‌ای به مجازات‌های دنیوی مرتد نشده و مجازات‌های مدون فقهی تنها مستند به گفتار و سیره معصومین علیهم‌السلام است.

مساله ارتداد نیز مانند بسیاری از مسائل مطرح در آیین و شریعت اسلام به صورت تاسیسی نبوده است، بلکه در شرایع الهی دیگر نیز مورد توجه بوده و اسلام نیز آن را تایید کرده و لزوم مجازات آن را پذیرفته است. هرچند که ارتداد در آیین یهود به عنوان يك انحراف فردی و در آیین مسیحیت به عنوان يك انحراف سیاسی مطرح بوده است؛ اما در شریعت مبین اسلام، ارتداد به عنوان يك انحراف فردی، اجتماعی و سیاسی مورد توجه قرار گرفته است، چون علاوه بر اینکه شخص مرتد، خود را از سعادت محروم و به ورطه هلاکت می‌کشانند، سلامت فکری و عقیدتی افراد جامعه را نیز به مخاطره می‌اندازد و باعث می‌شود که افراد دچار شک و شبهه شوند و معتقد به ناکارآمدی نظام اسلامی شوند که این امر پایه‌های حکومت اسلامی را سست و لرزان کرده و به آن ضربه وارد می‌کند.

ارتداد از ریشه 171#&؛ ر- د- raquo&؛ و در لغت به معنای بازگشت و بازگرداندن آمده است. راغب اصفهانی می‌گوید: 171#&؛ ارتداد و رده به معنای بازگشت در راهی است که شخص از آن آمده است، با این تفاوت که رده در بازگشت به کفر به کار می‌رود، ولی ارتداد عام است و در بازگشت به کفر و غیر استعمال می‌شود. raquo&؛

فقهای شیعه و اهل سنت در تعریف ارتداد عبارتهایی گوناگون به کار برده‌اند که همه آن تعبیرها به يك معنا باز می‌گردد، و آن خارج شدن فرد مسلمان از اسلام و ورود به کفر است.

محقق حلی در تعریف مرتد می‌گوید: 171#&؛؛ هوالذی یکفر بعدالاسلام؛ مرتد کسی است که پس از اسلام کافر می‌شود. raquo&؛ امام خمینی(ره) در کتاب 171#&؛؛ تحریرالوسیله raquo&؛ می‌نویسد: 171#&؛؛ المرتد هو من خرج عن الاسلام و اختار الکفر؛ مرتد کسی است که از اسلام خارج شده و کفر را برگزیده باشد. raquo&؛ ابن قدامه از فقهای حنبلی و علاءالدین حصفی از علمای حنفی آورده‌اند: 171#&؛؛ المرتد هو الراجع عن دین الاسلام الی الکفر؛ مرتد کسی است که از دین اسلام به کفر باز گردد. raquo&؛ همچنین خلیل از فقهای مالکیه می‌گوید: 171#&؛؛ الردة کفرالمسلم بصریح، او لفظ یقتضیه، او فعل یتضمنه؛ ارتداد عبارت است از کفر مسلمان با گفتاری که صراحت یا اقتضای کفر را دارد یا عملی که در بردارنده کفر است. raquo&؛ رافعی از فقهای شافعیه نیز می‌نویسد: 171#&؛؛ قطع‌الاسلام بالقول الذی هو کفر تارة و بالفعل اخری؛ ارتداد پایان دادن به اسلام است با گفتار یا عمل کفر آمیز. raquo&؛ مرتد در اصطلاح فقهای اهل سنت يك قسم بیشتر نیست؛ اما فقهای امامیه بر پایه روایات اهل‌بیت(ع) مرتد را به دو قسم تقسیم کرده‌اند که هر يك دارای حکمی خاص است. این دو قسم عبارت است از:

الف) مرتد ملی: و آن کسی است که ابتدا کافر بوده و سپس مسلمان شده و دوباره به کفر بازگشته باشد.

ب) مرتد فطری: و آن کسی است که از پدر و مادر مسلمان متولد شده و سپس تغییر عقیده داده و کافر شده است.

برخی گفته‌اند: مرتد فطری کسی است که از پدر و مادر مسلمان یا فقط از پدر مسلمان یا تنها از مادر مسلمان متولد شده باشد. برخی نیز افزون بر ولادت از پدر و مادر مسلمان، توصیف فرد به اسلام هنگام بلوغ را نیز شرط دانسته‌اند، بدین معنا که فرد باید هنگام بلوغ و پس از آن به اسلام اعتراف کند، اما اگر پیش از بلوغ کافر شده و با حال کفر بالغ گردد یا بعد از بلوغ به اسلام اعتراف نکند مرتد فطری نخواهد بود.

درباره ارتداد، واژگان و تعبیرهایی گوناگون بدین شرح در روایات وارد شده است:

1- ماده 171#&؛؛ raquo&؛ و مشتقات آن: رایج‌ترین تعبیر درباره ارتداد واژه 171#&؛؛ raquo&؛؛ و دیگر مشتقات آن است که در روایات متعددی به کار رفته و اصطلاح 171#&؛؛ ارتداد raquo&؛؛ در فقه اسلامی نیز برگرفته از همین روایات و برخی آیات قرآن است؛ مانند سخن امیر مومنان علی(ع) که می‌فرماید: 171#&؛؛؛ اذا ارتدت المرأة عن الاسلام، لم تقتل و لکن تحبس ابدًا؛ هرگاه زن مرتد شود کشته نمی‌شود، بلکه برای همیشه زندانی می‌شود. raquo&؛ همچنین در روایتی دیگر آمده است: 171#&؛؛؛ لا یحل دم امری مسلم الا فی احدی الثلاث...؛ رجل ارتد بعد اسلامه؛ خون مسلمانی مباح نمی‌گردد، مگر به یکی از سه چیز... یکی از آنها مردی است که پس از اسلام مرتد شده است. raquo&؛ امام باقر و امام صادق(ع) نیز فرموده‌اند: 171#&؛؛؛ المرتد یستتاب فان تاب و الا قتل...؛ مرتد توبه داده می‌شود، پس اگر توبه کرد رها و در غیر این صورت کشته می‌شود... raquo&؛

2- انکار و تکذیب نبوت: از تعبیرهایی که درباره ارتداد آمده تکذیب و انکار نبوت است، مانند: من جحد نبیا مرسلنا نبوته و کذبه فدمه

مباح...؛ کسی که نبوت پیامبری مرسل را انکار و او را تکذیب کند خونش مباح است... .

3- خروج، بازگشت و اعراض از اسلام: در برخی روایات، تعبیرهایی همچون:

&#171#؛ رجل ... خرج عن الاسلام؛ مردی که از اسلام خارج شده است.&#171#؛

&#171#؛ رجل رجع عن الاسلام؛ مردی که از اسلام بازگشته است.&#171#؛

و یا: &#171#؛ من رغب عن الاسلام؛ کسی که از اسلام روی گردانده.&#171#؛

در مورد ارتداد از امامان معصوم(ع) بیان شده است.

4- برائت جستن از دین خدا(اسلام): مانند: &#171#؛ من بري من دين الله فهو كافر...؛ کسی که از دین خدا(اسلام) برائت جوید کافر

است.&#171#؛

5- تبدیل دین(اسلام) به دینی دیگر: مانند: &#171#؛ من بدل دينه فاقتلوه؛ کسی که دین خودش(اسلام) را به دینی دیگر تبدیل کند او

را بکشید.&#171#؛

6- کافر و مشرک شدن: مانند: &#171#؛ رجل ولد عليا لاسلام ثم كفر و اشرك...؛ مردی بر فطرت اسلام متولد شده، سپس کافر و مشرک

شده است...&#171#؛

7- نصرانی شدن: مانند: &#171#؛ ... مسلم تنصر...؛ ... مسلمانی که نصرانی شده بود...&#171#؛

قرآن از ارتداد با الفاظ و تعبیرهایی گوناگون یاد کرده است، که از مجموع آنها چنین معنایی برمیآید: خروج از دین الهی و رجوع به

کفر. این الفاظ و تعبیرها بدین شرح است: برگشت از دین، برگشت به عقب، کفر پس از ایمان، کفر پس از اسلام، بازگشت به آیین و

مذهب کفار، کافر شدن، گوساله پرستی.

اما ارتداد در فقه اسلامی عبارت است از: خارج شدن فرد مسلمان از اسلام و روی آوردن به کفر. فقهای اسلامی در مباحث فقهی، تنها از

حرمت ارتداد، شرایط تحقق و اثبات آن و پیامدهای دنیوی مترتب بر این عمل بحث میکنند، اما در قرآن کریم ارتداد فراتر از ارتداد

مسلمان و مباحث فقهی مربوط به آن مورد توجه است، زیرا قرآن افزون بر پرداختن به ارتداد مسلمانان از دین، از خروج موحدان از

دین الهی در ادیان پیشین نیز سخن به میان آورده است، مانند خروج بنیاسرائیل از توحید و رو آوردن به گوساله پرستی. و درخواست

خروج شعیب و پیروانش از دین الهی و پذیرش کفر و ... . افزون بر این، قرآن کریم ضمن اشاره به برخی از مباحث فقهی ارتداد، به

تفصیل به مباحث دیگری مانند ماهیت باطل و گمراه کننده ارتداد، عوامل و زمینه‌های خروج مومنان از دین، موانع ارتداد، آثار و

پیامدهای ارتداد در دنیا و آخرت و نیز برخی از مصادیق مرتدان در ادیان پیشین و اسلام نیز سخن به میان آورده است، که مجموع

این مباحث نگاه قرآن به ارتداد را از نگاه فقه و روایات به این موضوع متمایز کرده است.

این کتاب در چهار بخش مساله ارتداد را بررسی کرده است: کلیات(فصل نخست: تعریف، موجبات و شرایط ارتداد؛ فصل دوم: حقیقت

و ماهیت ارتداد)، عوامل و موانع ارتداد(فصل اول: عوامل و زمینه‌های ارتداد؛ فصل دوم: موانع ارتداد)؛ آثار و پیامدهای ارتداد(فصل

اول: آثار و پیامدهای فقهی ارتداد؛ فصل دوم: آثار و پیامدهای غیر فقهی ارتداد)؛ ارتداد در بستر تاریخ(فصل اول: نمونه‌های تاریخی

کفر و ارتداد پس از اسلام؛ فصل دوم: ارتداد در زمان پیامبر و دوران اسلام).

منبع: خبرگزاری ایبنا